

KRÖNIKA

Att bygga en politisk kultur

”Vi gör ett nytt försök”

Ännu ett led i införandet av demokrati i Afghanistan har börjat. Valrörelsen inleddes 16 juni och valet ägde som bekant rum den 20 augusti. Hur komplicerat det är att försöka införa ett nytt statskick i ett samhälle som det afghanska är redan alltför uppenbart, precis som de förändringar – till det bättre och till det sämre – som har ägt rum sedan

Text: Nancy Hatch Dupree

Översättning: Charlotte Hjukström

Nancy är en av världens främsta Afghanistan-kännare och stående krönikör i Afghanistan-nytt sedan 1995.

Afghanistan inledde ännu en satsning på att bli en modern stat som kan spela sin rättmätiga roll i centrum av denna instabila region.

DET VAR RIVALITETEN MELLAN två utomstående länder, Storbritannien och Ryssland, som bestämde Afghanistans gränser i slutet av 1800-talet då de två imperierna behövde skapa en buffert mellan sina respektive expansionssträvanden. Att ingjuta en nationalkänsla hos alla de olika etniska grupper som levde innanför dessa gränser blev en viktig prioritet. Emir Abdur Rahman (regerade: 1880–1901) befäste sin auktoritet genom erövringar och genom att lägga grunden till en statsapparat. Nationella symboler som en nationalflagga och en nationaldag infördes tidigt; senare regenter komponerade en nationalsång och utropade *buzkashi* till nationalsport och *atan* till nationaldans. Landet fick självständighet 1919. För att stärka sin legitimitet stödde de afghanska regeringarna nationalism och modernisering, byggde ut det sekulära skolsystemet som var ett redskap för att sprida dessa ideologier, utfärdade ett stort antal grundlagar och höll en rad parlamentsval. Staten expanderade via en växande byråkrati under beskydd av den kungliga överklassen i Kabul. Men det visade sig fortfarande vara svårt att väcka en genuin nationalkänsla.

PÅ LANDSBYGDEN, där de flesta människorna bodde, var befolkningen misstänksam mot centralmaktens envisa intrång. Erfarenheten hade lärt dem att centralmakten brukade höra av sig i hu-

vudsak för att driva in skatter, rekrytera soldater och inkräva andra tillgångar utan att ge särskilt mycket tillbaka. De lokala makthavarna på landsbygden blev därför skickliga på att under många år hålla de statliga myndigheterna på avstånd. Men på 1970-talet blev det omöjligt för ledarna på landsbygden att blunda för det faktum att centralmakten, med hjälp av allt fler och större utvecklingsprojekt,

började sträcka sig allt längre in i deras landsbygdskommuner. Det var dags, insåg de, att bli mer aktivt engagerade innan deras egen makt gick upp i rök. Resultatet blev att många av landsbygdens ledare ställde upp i parlamentsvalet 1965 och 1969 i syfte att stärka sin ställning i maktens centrum.

PÅ DE NYBYGGDA VÄGARNÄR reste fler och fler landsbygdskommuner till Kabul där de snabbt anammade storstadens livsstil och attityder. De som i växande antal reste utomlands för att studera kom hem med stärkta politiska ambitioner. En helt ny medelklass trädde fram och krävde att få göra sin röst hörd i beslutsfattandet. De konfrontationer som uppstod under 60- och 70-talet mellan å ena sidan staten och å andra sidan studenter, religiösa grupper, kvinnor och vänsterradikaler var förebud om vad som komma skulle. Nästan halva befolkningen gick i landsflykt efter vänsterkuppen 1978 som följdes av den sovjetiska invasionen 1979. Exilen vidgade det politiska medvetandet hos befolkningen. Det kaos som utbröt i

” De som i växande antal reste utomlands för att studera kom hem med stärkta politiska ambitioner. En helt ny medelklass trädde fram och krävde att få göra sin röst hörd i beslutsfattandet.

Nancy Hatch Dupree

landet 1992 berörde därför en mycket högre andel av befolkningen än någonsin tidigare. De såg sitt land rasa samman för att en rad av mujahedin-regimer misslyckades med att utveckla förmågan att styra ett land, och de uthärdade talibanernas lika misslyckade försök att skapa en islamisk nation mellan 1994 och 2001.

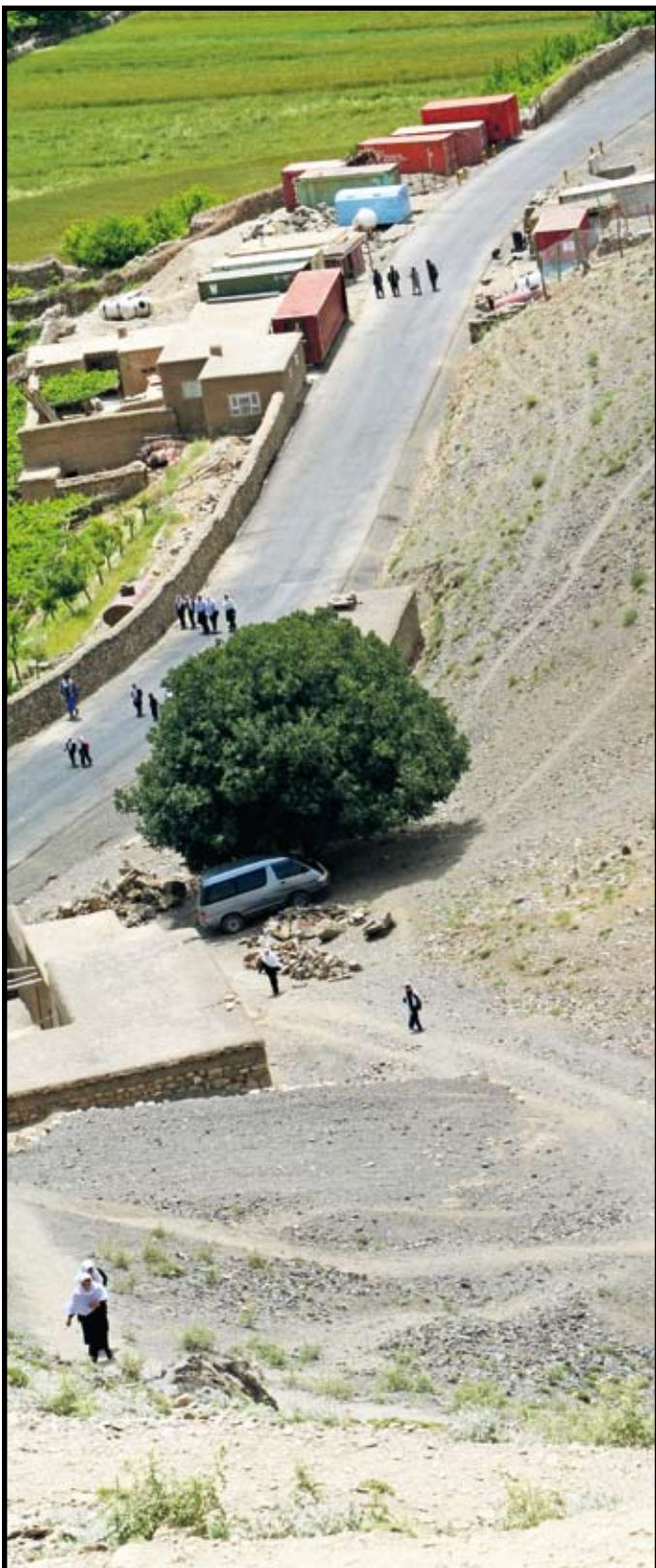
GRUNDSTENEN I ALLT NATIONSBYGGANDE är en speciell inställning som inspirerar varje medborgare att engagera sig. I Afghanistan har denna nyckelingrediens aldrig utvecklats. De konstitutioner som garanterade hävdvunna ledarskapsideal och god samhällsstyrning fungerade inte, eftersom de följde västerländska modeller som inte var tillräckligt anpassade till lokalsamhällets reella värderingar. Det är ofattbart att samma modeller i obetydligt förbättrade versioner har förts fram om och om igen, till och med så nyligen som 2004, trots upprepade bevis på att de inte fungerar. Det fanns en struktur som definierade förhållandet mellan statsapparaten och allmänheten, men den hade ingen praktisk substans. Det är därför dags att riva ner fasaden och försöka hitta ett system som är förenligt med de afghanska värderingarna och som kan passa alla i stället för bara några få.

EN NY STRATEGI måste först och främst ta hänsyn till den segmentära och hierarkiska naturen hos samhället, där släktskap är en viktig faktor. Många gör fortfarande som familjen och stamledarna vill. Detta präglar beslut som rör äganderätt, tvister och äktenskap, och även diskussioner i sociala frågor som utbildning och kvinnornas roll. Sådana ärevördiga sedvänjor gör det svårt att lansera en strikt centraliserad stat, i synnerhet med tanke på det förflutna då grundlagarna främst användes för att kontrollera befolkningen och inte för att uppmuntra dem att delta i beslutsfattandet.

HÖSTENS VAL, SOM I PRAKTIKEN står mellan olika individer och personligheter, avspeglar denna förkärlek för ett lokalt ledarskap. Det är 41 kandidater som kämpar om presidentposten, och två av dem är kvinnor. I de 34 provinserna tävlar 3 324 personer, varav 178 kvinnor, om de 420 platserna i provinsråden, där 124 mandat är öronmärkta för kvinnor. Det har bara gjorts ett fåtal försök att bilda koalitioner och inget av dem har lyckats hittills. Med så många tävlande på banan blir valrörelsen helt och hållet personcentrerad och bygger på individuell utstrålning. Det handlar mindre om principer och sakfrågor, men bland de frågor som ändå diskuteras finns regeringens tillkortakommanden, korruptionen, arbetsmarknaden, ekonomin, lag och ordning, säkerhet och i enstaka fall kvinnornas rättigheter samt konstitutionen.

DEN ETNISKA FAKTORN spelar också en framträdande roll. Detta framgick med all önskvärd tydlighet när president Karzai fick många ögonbryn att höjas genom att välja personer som hade tadzjikisk, hazarisk eller uzbekisk bakgrund och tvivelaktiga meriter från kriget till medkandidater och blivande regeringskollegor. Vad han kan ha slutit för avtal med dessa människor har det skvallrats livligt om. Faktum kvarstår dock att efter att ha breddat sin bas på detta sätt, mitt under valrörelsen, leder president Karzai opinionsundersökningarna efter att ha blivit avfärdad som en säker förlorare för inte så länge sedan.

VALKAMPANJERNA DROG IGÅNG utan någon större entusiasm från allmänhetens sida, men med tiden verkar det som om ►

”Man kan inte göra om ett samhälle som har fungerat på ett visst sätt i århundraden över en natt. Men den genomgripande omstrukturering som krävs kan nu förhoppningsvis, efter det lilla steg framåt som valet innebär, komma igång med hjälp av ett mer meningsfullt samarbete med befolkningen i dess helhet”. Det skriver Nancy Hatch Dupree. På bilden: Flickor på väg till skolan i provinsen Panjshir, några timmars bilfärd från Kabul.

intresset har börjat växa. Den landsomfattande, kostnadsfria telefonservice som förser väljarna med opartisk information bombarderas med samtal. Antalet privatägda tidningar och tidskrifter har ökat till 372 stycken och det finns 16 aktiva, privatägda tv-stationer. Den ökade politiska medvetenheten är uppenbar, särskilt bland storstadsungdomar och vissa delar av civilsamhället. Även om det fortfarande finns en djup misstro mot regeringen, finns det nu en starkare känsla av att det demokratiska systemet faktiskt ger individen en möjlighet att påverka, och den möjligheten vill man inte förlora. ”Så här kan vi i varje fall inte fortsätta”, säger folk. ”Den här gången kanske vi kan gå mot en ljusare framtid. Vi gör ett försök.”

ETT ALLVARLIGT PROBLEM är den allmänna uppfattningen att president Karzai skaffar sig orättvisa fördelar genom att utnyttja statliga resurser i sin valkampanj. Dessutom har de starka män som anslutit sig till presidentens kampanj använt hårdhänta metoder för att riva ner valaffischer och avbryta motkandidaternas möten med hänvisning till säkerheten. Många tror att väljarna i de områden som kontrolleras av dessa kommandanter kommer att rösta i enlighet med deras vilja för att inte drabbas av repressalier. Det råder inget tvivel om att de här männen har makt, pengar och inflytande över ett stort antal väljare. Detta kastar en skugga över hela presidentvalets legitimitet. Många är oroliga för de våldsamma upplopp som kan bli följden om det skulle avslöjas, eller rent av bara misstänkas, att regeringen försöker manipulera valrörelsen.

SÄKERHETSSITUATIONEN är ett allt överskuggande bekymmer överallt, eftersom motståndet fortsätter. I dag är elva valdistrikt helt och hållet under talibanernas kontroll, och kandidaterna i 124 av de 390 valdistrikten har redan blivit föremål för allvarliga trakasserier, attacker och till och med mord. Icke desto mindre står det internationella samfundet fast vid att genomföra valet. Omkring 17 miljoner väljare är röstberättigade. Polis och militär i stora skaror kommer att skydda dem. Ett stort antal valobservatörer har mobiliserats, många av dem från EU. Men i stora delar av landet är det ändå många som troligen inte kommer att ge sig ut på valdagen. Alla dessa faktorer gör att man börjar undra över valresultatets legitimitet. Det kommer att bli intressant att se hur man försvarar de slutliga röstresultaten.

UTAN TVIVEL KAN VALET BETRAKTAS som ännu ett steg närmare ett demokratiskt styrelseskick, även om det är en bristfällig och oerhört kostsam övning. Och det kommer inte att räcka för att fylla Afghanistan's behov av god samhällsstyrning, eftersom regeringen oavsett valresultatet kommer att fortsätta fungera dåligt i många avseenden. Man kan inte göra om ett samhälle som har fungerat på ett visst sätt i århundraden över en natt. Men den genomgripande omstrukturering som krävs kan nu förhoppningsvis, efter det lilla steg framåt som valet innebär, komma igång med hjälp av ett mer meningsfullt samarbete med befolkningen i dess helhet. En viktig förutsättning är en vitalisering av de valda provinstråden. Strukturen och medlen finns. Hur de ska användas för ett demokratiskt samhällsskick är den viktigaste frågan av alla just nu. •

Nancy Hatch Dupree